

Dančák, B.; Mareš, M. (eds.); Benda, L.; Kopeček, L.; Urubek, T.:

**ZAHRA NIČNÍ POLITIKA
POLITICKÝCH STRAN V ČESKÉ
REPUBLICCE, MAĎARSKU,
POLSKU A NA SLOVENSKU
(Studie MPÚ, sv. č. 16).**

Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, Brno 2000, 120 stran

Tato rozsahem spíše skromnější práce představuje další ze série empiricky bohatých a metodologicky kvalitně zpracovaných studií, které vycházejí péčí Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity. Cílem této studie bylo propojit studium měnících se podmínek zahraniční politiky v regionu Visegrádské čtyřky se zkoumáním politiky relevantních stranických subjektů těchto zemí v oblasti zahraniční politiky. Jedná se o dílo, které doplňuje v české politologii určitou mezery. Existuje sice řada textů, které se věnují české zahraniční politice a v tomto kontextu i zahraničně politickým koncepcím jednotlivých parlamentních stran, ale jedná se vesměs pohřbené o texty časopisecké povahy. Navíc je oblast české zahraniční (a nejen zahraniční) *policy* stále ještě zmapována pouze velmi nedostatečně a většina příslušných materiálů je oficiální či polooficiální povahy a nejedná se tudíž z definice o produkty nezávislého politologického výzkumu, přestože jde v některých případech o texty naplňující měřítka vysoké odborné kvality. Dalším plus publikace brněnských autorů je skutečnost, že se nomezili pouze na české realie, ale naprosto logicky zvolili sadu zemí, která právě v oblasti zahraniční politiky má velmi podobné okruhy témat či zadání a čelí velmi srovnatelným druhým problémům. Jedná se přitom o autory, pro něž zpracovávané země představují dlouhodobě jednu z jejich prioritních oblastí výzkumu, což je zárukou serióznosti zapracování.

vání. Nabízela se tak možnost předložit dílo, které by kombinovalo faktograficky zaměřené monografické studie jednotlivých zemí s komparativně orientovaným pohledem na problematiku podoby zahraničně politické programatiky relevantních stran visegrádského regionu. Bohužel se autorům podařilo zaplnit takto „otevřený“ prostor pouze z části.

V úvodní poznámce Miroslav Mareš vymezil úkol, který si autoři jednotlivých studií dali a naznačil metodologickou perspektivu jejich zpracování. Odůvodnil výběr sledovaných zemí jakožto států, jejichž relativní geopolitická vzdálenost od Moskvy představovala spolu s průběhem ekonomické a vnitropolitické transformace faktory, které umožnily relativně nejpřímější cestu do atlantických bezpečnostních struktur ze všech postkomunistických zemí. Přestože Slovensko v první vlně rozšíření NATO nakonec z různých důvodů nebylo, představuje Visegrádská čtyřka země, které představují geopoliticky zřetelně odlišitelnou entitu s obdobnými vnitřními i vnějšími determinantami politického vývoje. Mareš se dále ve svém úvodu věnuje úloze, kterou mohou hrát politické strany při formulování zahraniční politiky „své“ země. Rozlišuje tři dimenze: přímý vliv stran na formulování této politiky, vliv míry rozdílnosti zahraničně politických koncepcí na spory uvnitř stranických spekter i ve vnitřních sporech jednotlivých aktérů – politických stran. Dále připomíná, že je možné v této souvislosti sledovat i dimensi, v níž politická strana působí jako samostatný aktér mezinárodních vztahů (například prostřednictvím kontaktů skrze mezinárodní sdružení ideově příbuzných stran). Předkládaná studie se nejvíce věnuje roli, kterou hraje rozdílný pohled na zahraniční politiku ve sporech napříč stranickými spektry jednotlivých zemí. Jako hlavní prvky analýzy pak byly sledovány postoje jednotlivých stran k zabezpečení vnější bezpečnosti státu, k problematice integrace s EU a ke spolupráci se sousedními státy, respektive ke spolupráci v rámci středoevropského regionu.

Autorem kapitoly o České republice byl opět Miroslav Mareš. Jako relevantní formace z hlediska vlivu na formování zahraniční politiky v České republice stanovil Mareš především ODS a ČSSD, dále pak strany Čtyřkoalice (zejména KDU-ČSL a US) a dále dvě strany, o nichž platila či platí dohoda o vyloučení, které však svým parlamentním zastoupením a určitou radikálností svých koncepcí českou zahraniční politiku ovlivnily spíše nepřímo – KSČM a SPR-RSČ. Vymezil také hlavní body sporu na poli zahraniční politiky, kterými byly či jsou integrace (či jejich konkrétní podoba) do NATO a EU, sahající v počátcích až do let 1990–1991. Stanovil i další důležité body sporu (autorem použitý pojem „konfliktní linie“ má v politické vědě přece jen trochu jinak vymezenou definici a popisnou a analytickou funkci): podobu vztahu ČR s Německem, Rakouskem, zeměmi Visegrádské čtyřky, vztahy s Ruskem atd. Podobně jako v ostatních kapitolách není přitom popisován pouze aktuální stav stranických programů, ale jsou načrtnuty i základní vývojové etapy od počátku 90. let, čímž jsou osvětleny posuny, které v oblasti zahraničně politické profilace relevantní české stranické subjekty prodělaly. Jako hlavní aktuální oblast sporu mezi jednotlivými zahraničně politickými koncepcemi českých politických stran autor oprávněně detekuje rozporné názory na evropskou integraci, která vytváří napětí zejména mezi ODS na jedné straně a ČSSD a Čtyřkoalicí na straně druhé.

Kapitolu, věnovanou maďarskému stranickému spektru, zpracoval Lukáš Benda. Rovněž on si nejprve definoval strany, které lze považovat za relevantní v kontextu procesu formulování maďarské zahraniční politiky. Z důvodů participace na vládě v průběhu 90. let byly jako relevantní označeny Maďarská socialistická strana (MSZP), Svaz svobodných demokratů (SZDSZ), Svaz mladých demokratů – Maďarská občanská strana (Fidesz – MPP) a Maďarské demokratické fórum (MDF). Autor dále analyzoval Nezávislou

malorolnickou stranu (FKGP) a Stranu maďarské spravedlnosti a života (MIÉP). FKGP ani MIÉP sice neměly nikdy výrazný vliv na maďarskou zahraniční politiku, ale jedná se o strany s parlamentním zastoupením a zejména v případě MIÉP platí, že její radikální nacionalistická vyjádření mají určitý (zejména negativní) ohlas i v zahraničí, což nutí oficiální místa reagovat a MIÉP tak v této oblasti vlastně disponuje specifickým druhem vyděračského potenciálu. S výjimkou MIÉP se ovšem všechny tyto strany shodují na euroatlantické integraci, prosazování zájmů Maďarů v okolních státech a regionální politice jako na prioritách maďarské zahraniční politiky. Rozdíly jsou dány jednak rozdílnými důrazy na jednotlivé priority z této triády, jednak konkrétním pohledem na žádanou podobu naplňování těchto priorit. Podobně jako v ČR i zde existuje významný spor o pojetí evropské integrace z hlediska prosazování maďarských národních zájmů mezi MSZS a SZDSZ na jedné straně a pravicovými stranami (Fidesz – MPP, FKGP, MDF) na straně druhé. Největší rozdíly ovšem panují v názoru na politiku vůči komunitám Maďarů v okolních státech.

Polskou zahraniční politiku z pohledu polských politických stran a seskupení analyzoval Břetislav Dančák. Jako nejdůležitější profilující problémové okruhy definoval postoj k evropské a transatlantické integraci a dále postoj k zemím bývalého Sovětského svazu, sekundárně pak vztah k ostatním postkomunistickým zemím a zejména seskupením Visegrádské čtyřky a CEFTA. Podrobně je – vzhledem ke komplikovanému polskému reáliím ostatně naprosto oprávněně – rozebrána otázka kritérií relevance jednotlivých stran a uskupení. Z hledisek zřetelnosti zařazení strany na ose pravice-levice, její kontinuity v polském politickém prostoru a míry její institucionalisace definoval Dančák jako relevantní subjekty Svaz demokratické levice (SLD), Polskou lidovou stranu (PSL), Unii svobody (UW) a Volební akci Solidarita (AWS).

Kapitolu o zahraniční politice slovenských politických stran napsali Lubomír Kopeček a Tomáš Urubek. Jako relevantní z hlediska traktované problematiky stanovili Hnutí za demokratické Slovensko (HZDS), Slovenskou národní stranu (SNS), Stranu maďarské koalice (SMK), Křesťanskodemokratické hnutí (KDH), Slovenskou demokratickou koalici (SMK) a Stranu demokratické levice (SDL). Vzhledem k omezenému prostoru studie a vzhledem ke skutečnosti, že bylo primární ambicí představit ty formace, u nichž lze vysledovat jistou kontinuitu pokud možno po celá 90. léta minulého století, jeví se nezařazení formací typu SOP či malých koaličních partnerů bývalé SDK jako zcela oprávněné. Co však chybí jak Kopečkově a Urubkové, tak i Dančákové textu, je ucelený stručný závěr, který by shrnul nejdůležitější oblasti profilace a sporu v oblasti zahraničně politické programatiky slovenských, respektive polských politických stran a naznačil tak strukturu daných stranických spekter podle zahraničně politické agendy, podobně jako to učinili Miroslav Mareš a Lukáš Benda.

Podobnou výtku lze ostatně adresovat i recenzované publikaci jako celku. Do jisté míry lze absenci jakéhokoliv závěru vysvětlit případnou ambicí autorů zůstat primárně na čistě deskriptivní půdě. Nelze si však odpustit dojem, že stručný komparativně orientovaný závěr by celou práci nejen vhodně doplnil, ale zvýšil její význam pro studium dané problematiky. Komparace strukturování stranických spekter zemí Visegrádské skupiny z hlediska zahraničně politických koncepcí by jistě byla cenným příspěvkem nejen k poznávání těchto spekter samotných, ale nepochybně také zajímavou vstupní sondou do oblasti komparace ideologicky příbuzných stran v těchto zemích a rovněž by mohla přinést důležité postřehy pro oblast analýzy daného sektoru *policy* v těchto státech.

Kniha je doplněna přehledným seznamem sekundární literatury a tištěných i elektronických pramenů. Poněkud podivně působí pou-

ze některé internetové odkazy, u nichž není jasné, na co vlastně odkazují (např. „<http://www.mkogy.hu/naplo/132/132tart.htm>“ v této podobě).

Závěrem lze konstatovat, že skutečnost, že kniha zůstala v jistém slova smyslu „na půl cesty“ za svými možnostmi, neznamená, že by se nejednalo o důležitou a zajímavou publikaci, která shromáždí a třídí fundovaným a přehledným způsobem informace v oblasti, která je možná českou politologií poněkud nedoceněna a stává se tak cennou pomůckou pro výzkum zahraniční politiky, stranických systémů a programatiky stran.

Vit Hloušek

Dieter Wellershoff:

**MIT SICHERHEIT.
NEUE SICHERHEITSPOLITIK
ZWISCHEN GESTERN UND MORGEN**

Bouvier Verlag, Bonn 1999, 315 stran

V českém prostředí můžeme dlouhodobě pozorovat jistý nedostatek publikací věnovaných analýze bezpečnostní politiky. Zvláště akutní je tato absence u prací se širším (teoretickým) záběrem, jež by šly hlouběji než pouze k monotematické analýze konkrétního problému. A právě vícetematická a o teoretický rozměr doplněná, avšak nikoli planě teoretizující, analýza problémů vztahujících se k bezpečnostní politice v „novém bezpečnostním prostředí“ na přelomu tisíciletí, podpořená logickou strukturou obsahu publikace a snahou o syntetičnost a didaktičnost je důvod, proč by recenzovaná publikace mohla být zajímavá i pro českého politologa. Autor si sám klade za cíl představit současnou bezpečnostní politiku všem zájemcům o její analýzu, se zaměřením na akademickou veřejnost, příslušníky